

Gatenavn i Egersund sentrum

Den primære hensikt med å gi gatene navn er å ha en lett måte å kunne identifisere eiendommer på. På den måten blir det greit for folk å orientere seg. Noen navn gitt seg selv som logiske i forhold til hva de skal beskrive. Andre har blitt vedtatt etter forslag og diskusjon i navnekomiteer, formannskap og bystyre. Som vi også skal se, har spørsmål om gatenavn ofte dukket opp i kjølvannet av nye by- eller reguleringsplaner.

Definisjoner

Vi må i utgangspunktet skille mellom veger og gater: en veg (av norrønt vegr) er i leksikal betydning en smal strekning i terrenget for ferdsel, mens en gate (av norrønt gata) er en ferdselsåre i by eller tettsted med husrekker på begge sider. Og for å ha nevnt det: plass (av det latinske ord platea) i vår bruk her betyr flatt, åpent areal brukt til et spesielt formål. For letthets skyld brukes i fortsettelsen gatenavn om navn både på veger, gater og plasser.

Allmenning brukes også ved flere anledninger. Det betyr i denne forbindelse en bred bygate til vern mot brannspredning – [Branngate](#).

Lokalt i Egersund har vi også to andre betegnelser: [Bråd](#) som betyr bratt bakke og [Ræge](#) som betyr innegjerdet veg med høye steinmurer.

De første gatenavn - 1843

Da byen var liten, befolkningen stabil og «alle kjente alle» var det lite behov for gatenavn. Skulle en gate beskrives, var det nok å si at det gjaldt gata «mellom NN's og MM's hus», da visste alle hvilken gate det var tale om.

Det første detaljerte kart vi har over deler av byen, et oppmålingskart etter [Bybrannen i 1843](#), har ikke påskrevet noen gatenavn. Men på den reguleringsplan som ble utarbeidet etter brannen, [Reguleringsplan 1843](#), og som lå til grunn for gjenreisningen av området, var det påført navn på gatene. Navnene var enten beskrivende (f.eks. Strand-Gaden) eller stedstilknyttede (f.eks. Kirketorv). Personnavn forekom ikke.

I 1858 fikk Egersund sin første byplan, [Reguleringsplan 1858](#). Den ble presentert på et kart konstruert av Captein Tausen året før, [Bykart 1857](#). På planen er noen av de samme gatenavnene som står på reguleringsplan 1843 brukt. I tillegg er det brukt en del stedsnavn på kartet.

I beskrivelsen til reguleringsplan 1858 er nåværende [Arenessmauet](#) betegnet som **Bowitz Almindingen**.

Det ble ikke gjort eget vedtak om disse navnene, men de festnet seg etter hvert som gjeldende - for de som kjente til dem.

Offisielle navn vedtas - 1905

Som nevnt fikk Egersund sin første byplan i 1858. Den gjaldt fortsatt i 1902, noe som var lite tilfredsstillende for de som hadde ansvar for byens utvikling. Derfor nedsatte reguleringskommisjonen dette året en komité som fikk til mandat å fremme forslag til ny byplan samt forslag til fastsettelse av gatenavn.

Komiteen besto av Magistraten, P. Gløersen, Stadskonduktør Feyling, Branddirektør Thu, Politimester Hetland og Byggmester Aase. Den la først fram et forslag til ny byplan som ble godkjent av bystyret i 1904 og deretter av departementet i 1905 - [Reguleringsplan 1905](#). Deretter kunne den konsentrere seg om gatenavnene, og i mars 1905 la den fram et forslag som omfattet til sammen 81 navneforslag på vegger, gater og plasser i byen og i [Byggebeltet](#).

Mange av de navn som hadde blitt tatt i bruk uten noen formelle vedtak ble foreslått å skulle bli offisielle. I tillegg foreslo komiteen at personnavn i en viss utstrekning skulle kunne brukes som gatenavn. Reguleringskommisjonen sluttet seg til forslaget og sendte det til formannskapet til behandling. Formannskapet var ikke uten videre fornøyd med det de fikk seg forelagt, og i sin innstilling til bystyret ble det foreslått 14 endringer.

I bystyrets møte 2. juni 1905 ble det en heftig debatt om det å gi gater navn etter personer. Flere synes for det første at det var vanskelig å plukke ut de personer som skulle hedres på denne måten, det var så mange som kunne komme på tale. For det andre syntes de det var unødvendig å endre gatenavn som allerede var innarbeidet og vel kjent blant folk. Dette ble imidlertid imøtegått av ordføreren, som framholdt at det var stor forvirring blant folk med hensyn til hva de enkelte gater ble kalt. Til slutt ble det imidlertid slik at personnavn ble brukt - til glede for noen og ergrelse for andre.

Bystyret vedtok formannskapets innstilling med 7 endringer. Dermed hadde byens vegger, gater og plasser fått offisielle navn.

Originalt gatenavnskilt fra 1906: [Mads Nissens Gade](#). Foto: Torbjørn Bøe

Året deretter ble gatenavnskilt kjøpt inn og satt opp. Etter nøye vurdering hadde man valgt skilt med hvit skrift på blå bunn - til sammen kostet de kr. 250,-.

Det vedtatte forslaget var basert på reguleringsplan 1905, og inneholdt navn på samtlige regulerte vegger, gater og plasser. Mange av de regulerte gatene ble ikke bygd, eller de ble bygd på et noe annet vis enn det planen tilsa, og etter hvert som tiden gikk ble planen moden for revisjon. Om gatene som fikk navn, men aldri ble bygd, kan du lese om [her](#).

Ny reguleringsplan og nye gatenavn - 1935

Allerede før en ny byplan ble vedtatt i 1931, [Reguleringsplan 1931](#), hadde formannskapet, etter anmodning fra bygningsrådet, opprettet en komité som skulle fremme forslag til navn på nye gater og forslag til revisjon av eldre navn. Dette ble ansett som nødvendig da den nye byplanen var ganske ulik reguleringsplan 1905. Komiteen besto av I. Mehus, J. Kjos-Hanssen, A. Feyling, O. Lorentzen og E. Sigbjørnsen.

Komiteen klarte ikke å samle seg om et felles forslag. I stedet ble det en annen komité som til slutt fremmet forslag til nye gatenavn. Den hadde som primært oppdrag å fremme forslag til byutvidelse, og besto av T. P. Rygh, A. Feyling, A. Kristoffersen, J. Kjos-Hanssen og E. Øksnevad. Da denne komiteen la fram sitt forslag i 1935, sa den klart ifra at den i utgangspunktet ikke så noen grunn til å fremme endringsforslag for eksisterende gatenavn da dette bare ville føre til ekstraarbeid med omadresseringer etc. Når det gjaldt nye gater, foreslo den brukt personnavn kun der hvor gatene ikke kunne få stedstilknyttede navn. Komiteens forslag var lite kontroversielt og ble enstemmig vedtatt både av formannskapet og bystyret.

Ekspansjon gir behov for nye navn - 1953

Som en følge av byens vekst i etterkrigstiden oppsto det nye behov for gatenavn. En gatenavnkommité som var i virksomhet i 1952/53 og som besto av E. Egaas, H. Slettebø, M. Brekke og B. Hognestad konsentrerte seg først og fremst om navn på nye gater, men også eksisterende gatenavn ble foreslått endret. Noen av komiteens forslag måtte behandles to ganger av bystyret før det hele var endelig avgjort.

Nytt kartverk krever nye navn - 1969

I slutten av 60-åra skulle det utarbeides økonomisk kartverk (målestokk 1:5000) for Eigersund kommune. Samtidig skulle det produseres nye kart over sentrale områder i målestokk 1:1000. I den forbindelse var det nødvendig å fastsette de navn som skulle brukes på kartene, både stedsnavn og gatenavn. I tillegg kom at det hadde blitt slurvet betydelig med gatenavnene når nye skilt ble satt opp. [Dalane Tidende](#) hadde i 1964 et hjertesukk der avisen påpekte en utvikling fra gaden - gade - gate - gaten til gata. Avisen hadde endog notert bruk av "[Bøckmansgata](#)".

Formelt var det NGO (Norges Geografiske Oppmåling) som skulle fastsette stedsnavnene som ble brukt på kartene, men kommunens forslag ble tillagt avgjørende vekt. Og navnesettingen skulle foretas ut fra retningslinjer gitt ved Kronprinsregentens resolusjon 31. mai 1957.

I 1967 oppnevnte formannskapet derfor en navnekomité bestående av L. Nygård, A. Midbrød og Sofie Louise Ravn-Johannessen, med bygnings sjef Oddvar Randen som sekretær, til å foreslå de navn som burde brukes på de nye kartene. Når det gjaldt gatenavn, foreslo komiteens flertall at det ble brukt -gata i stedet for -gaten. Dette siden vi i vår dialekt hadde bevart skillet mellom sterke og svake hunkjønnsord. Dette forslaget, sammen med noen andre, vakte betydelig engasjement. Etter en opphetet debatt vedtok imidlertid kommunestyret i møte 21. april 1969 å beholde skrivemåten -gaten. Dette ble av enkelte hevdet å være i strid med reglene i den nevnte resolusjon, og det ble tatt kontakt med Kirke- og undervisningsdepartementet for å undersøke dette nærmere. Departementet

svarte på sin side at «disse former (er) ikke alltid i samsvar med ovennevnte regler» og at det var «rimelig at Eigersund kommune fulgte resolusjonens bestemmelser». Men dette til tross ebbet saken ut uten at det ble foretatt noen endringer av kommunestyrets vedtak.

Siden da har det ikke vært gjort prinsipielle vedtak om skrivemåten av gatenavn, men noen nye har kommet til.¹⁾

1)

Artikkelen er basert på: Per Einar Lædre: Gatenavn i Egersund sentrum. Dalane Folkemuseums årbok nr. 11; Dalane Tidende 28.02.1964

 Egersund byhistoriske leksikon
<https://dalanefolkemuseum.no/leksikon/>
PDF produsert 07.07.2022 03:26.
Artikkelen kan brukes fritt mot kreditering.

Produsert med støtte fra:
Dalane Folkemuseum
Museumsveien 20, 4373 Egersund
<https://dalanefolkemuseum.no>